

een zeer goede basis de 21e eeuw ingegaan. Daarbij wil ik, als secretaris van RAVON, iedereen danken voor zijn of haar inzet, want tenslotte kunnen al onze activiteiten niet uitgevoerd worden zonder een solide basis van vrijwilligers! *Sergé Bogaerts*

WAARNEMINGS-OVERZICHTEN

In dit jaarverslag van 1999 is een groot aantal kaartjes opgenomen van de door RAVON leden verzamelde waarnemingen aan verschillende soorten reptielen, amfibieën en vissen. Bij het ter perse gaan van dit nummer waren de gegevens van de Vissenwerkgroep Limburg en van de Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe helaas nog niet beschikbaar. De overige werkgroepen hebben hun gegevens op tijd aangeleverd en in totaal zijn er ruim 8000 waarnemingen over 1999 binnen gekomen. Zoals de ervaring inmiddels heeft geleerd zullen ook de komende jaren nog wel gegevens binnen blijven druppelen. Met een gemiddelde van rond de 10.000 tot 12.000 gegevens per jaar zal de databank ook de komende jaren op peil gehouden kunnen worden. Wel is het zaak om de inventarisatie-activiteit wat gelijkmatiger te verdelen.

Met name de vissen worden nog steeds relatief weinig gemeld. Hopelijk zal de uit te brengen Limburgse vissenatlas en een door RAVON nog uit te brengen determinatietabel een stimulans betekenen voor het verspreidingsonderzoek naar vissen. De V is weliswaar de centrale letter binnen het woord RAVON, maar dit leidt helaas nog niet overal tot het grootschalig verzamelen van waarnemingen. In de waarnemingenoverzichten worden per diergroep enkele opvallende zaken aangestipt.

Amfibieën

Bij de vuursalamander vallen de twee stippen op in de oostelijke Mijnstreek. Het betreft nieuwe vindplaatsen. Over de natuurlijkheid van deze plekken vindt momenteel een discussie plaats. De alpenwatersalamander is in 1999 gevonden binnen de huidige verspreidingskernen. De stip op de Veluwe heeft betrekking op een uitgezette populatie, die zich daar al tientallen jaren handhaaft. De waarnemingen van de kamsalamander en de vinpootsalamander sluiten aan bij het bekende verspreidingspatroon van deze soorten. Na jaren zijn beide soorten ook weer gemeld uit de omgeving van Woensdrecht (West-Brabant).

De knoflookpad is in 1999 vrijwel uitsluitend aangetroffen in reeds bekende leefgebieden. Een gerichte inventarisatie in Limburg naar de verspreiding van deze soort leverde een nieuwe vindplaats in Bergen (L.) op. In het vorige jaarverslag in RAVON 6 werd aangegeven dat bij een algemene soort als de gewone pad nog de nodige gebieden zijn waar recente waarnemingen ontbreken.

De kaarten geven een beeld van de verzamelde gegevens in 1999. Per soort zijn met een ronde stip de uurhokken (5 bij 5 km) weergegeven waar de desbetreffende soort in 1999 is waargenomen. De grijze vierkantjes geven aan waar de soort in de voorafgaande vijf jaar (1994-1998) is waargenomen. Behoudens enkele uitzonderingen komen deze grotendeels overeen met de waarnemingsoverzichten zoals die de afgelopen jaren zijn gepresenteerd. De gegevens zijn echter nog niet allemaal gecontroleerd op betrouwbaarheid.

Vooraf in de provincie Flevoland is in 1999 hard gewerkt aan het opvullen van deze witte gebieden. Ook in de kop van Noord-Holland zijn weer een aantal stippen te vinden. Gericht speuren levert dus nog heel wat nieuwe verspreidingskennis op. De rugstreeppad heeft een duidelijk zwaartepunt in West- en Midden-Nederland. Op de hoge zandgronden van Zuid- en Oost-Nederland komt de soort beduidend minder voor.

De opmars van de boomkikker in Oost-Nederland gaat nog steeds door. Goed nieuws is dat ook in Zeeland en Noord-Brabant uurhokken op de kaart verschijnen waar de soort de laatste 5 voorafgaande jaren niet gezien is. Zeer opvallend zijn de drie uurhokken op Schouwen (zie ook het artikel van Kees Musters elders in dit nummer). Ook bij de bruine kikker zijn veel nieuwe gegevens uit Flevoland en de kop van Noord-Holland binnengekomen.

Kleine groene kikkers zijn vooral tijdens het Hemelvaartweekend in Utrecht en Noord-Holland gevangen. Het uiterste westen en noorden van het land lijken echt door de soort gemeden te worden. Tijdens het Hemelvaartweekend zijn ook veel andere groene kikkers tot op soort gedetermineerd.

Reptielen

Bij de hazelworm zien we een groot aantal vondsten op de Noord-Veluwe, een gebied dat ten onrechte minder druk wordt bezocht dan de zuidrand van het Veluwe-massief. Ook op de Utrechtse Heuvelrug zijn dit jaar weer veel waarnemingen verzameld. Opvallend zijn de waarnemingen in de duinen. Breidt de soort zich hier zelfs uit? De verspreiding van de zandhagedis is behoorlijk goed bekend. Met name uit Overijssel en Drenthe zijn echter nog steeds verrassingen te verwachten.

De meeste nieuwe hokken voor de levendbarende hagedis komen dit jaar uit Noord-Brabant. Voor de provincies Groningen en Zeeland blijft het een soort om goed in de gaten te houden. De verspreiding is er summier en verbrokken.

Voor de muurhagedis ziet de toekomst er steeds minder somber uit. De aantallen zijn inmiddels aanzienlijk, maar een verdere uitbreiding van het leefgebied valt in de stedelijke omgeving van Maastricht niet mee.

Van de gladde slang zijn geen verrassingen

te melden. Bij de ringslang valt het ontbreken van recente meldingen uit grote delen van Overijssel en de Achterhoek op. Het lijkt er op dat de soort hier aan het verdwijnen is. Verrassend zijn de waarnemingen in de kop van Noord-Holland en in een beekdal bij Venlo. Gaat het hier om zwervers? De adder zorgde in 1999 niet voor grote verrassingen. Het verspreidingsbeeld van deze soort laat nauwelijks wijzigingen zien.

Vissen

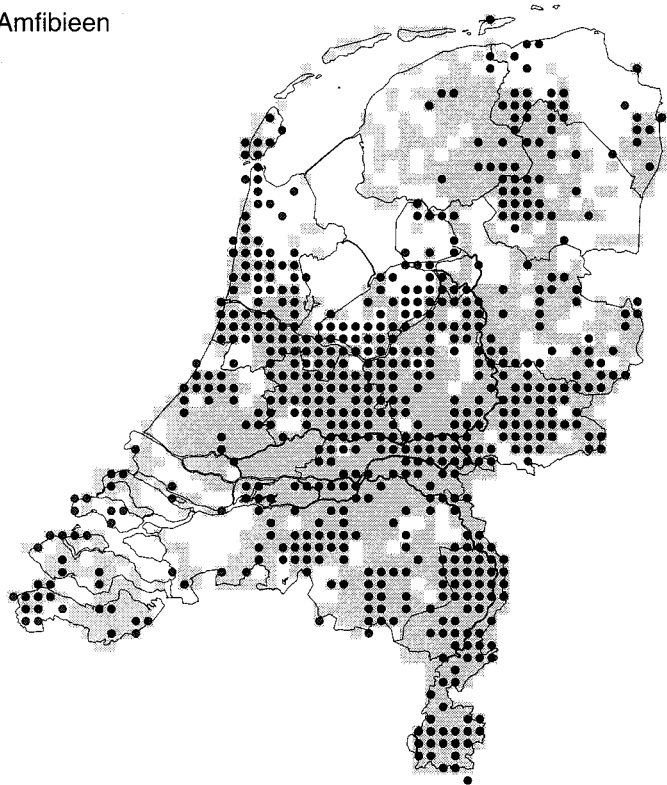
Het archief van RAVON is met betrekking tot de vissen nog niet erg uitgebreid. Dit komt deels door het feit dat in het databestand nog niet alle vissenwaarnemingen zijn verwerkt of ingevoerd. Wel zijn relatief veel gegevens van soorten aanwezig die niet interessant zijn voor de (sport)visserij. Dit zijn echter vaak juist de soorten die interessant zijn voor het natuurbeheer. Dat is dan ook de meerwaarde van het RAVON-vissenarchief. Voor een realistisch beeld van de verspreiding van vissoorten is de visatlas van de Nie een goede bron. Het vissenarchief van RAVON groeit echter gestaag en wint daarmee aan belang. Wij vragen iedere RAVONner dan ook zijn viswaarnemingen in te sturen.

Het verspreidingsbeeld van de alver is in 1999 uitgebreid. Vooral in de provincie Utrecht zijn de nodige waarnemingen verzameld. De eerste waarneming uit Noord-Holland is in het archief terechtgekomen. Van de kroeskarper zijn met name in Groningen nieuwe waarnemingen verzameld. De blauwband is in 1999 niet gemeld. Betekent dit nu ook dat de opmars van deze exoot vooralsnog lijkt mee te vallen? Het vetje is vooral uit Utrecht gemeld. Beide RAVON-weekenden leverden waarnemingen op. De verspreiding van de bittervoorn wordt steeds duidelijker. Het is een soort die overwegend in Laag-Nederland voorkomt. Ook bij de kleine modderkruiper valt het grote aantal Utrechtse vondsten op. Wie meldt de soort uit Flevoland of Zeeland? De zeldzame grote modderkruiper is in 1999 uit drie 'nieuwe' uurhokken gemeld.

Visweekenden op zandgronden leveren steevast veel biermpjes op. De Utrechts/Gelderse Vallei werd in 1999 tot "zwarte vlek" op de kaart gemaakt en ook het vorige visweekend is op de verspreidingskaart van het biermpje goed terug te zien.

De Amerikaanse hondsvij werd sinds lange tijd weer uit het Gooi gemeld. Het hoofdverspreidingsgebied in ons land blijft echter Oost-Brabant en aangrenzend Limburg. De beide stekelbaarzen zijn tijdens de RAVON-weekenden volop gevangen. De rivieronderpad werd in 1999 relatief veel gemeld. Waarnemingen uit beekjes zijn in ons land zeldzaam. De soort komt momenteel voornamelijk voor in de grote rivieren en grote open wateren. Ook de riviergronnel is een soort die net als het biermpje bij visweekenden op zandgrond veel wordt gevangen. Ook uit de kop van Noord-Holland komen de eerste meldingen binnen

Amfibieën

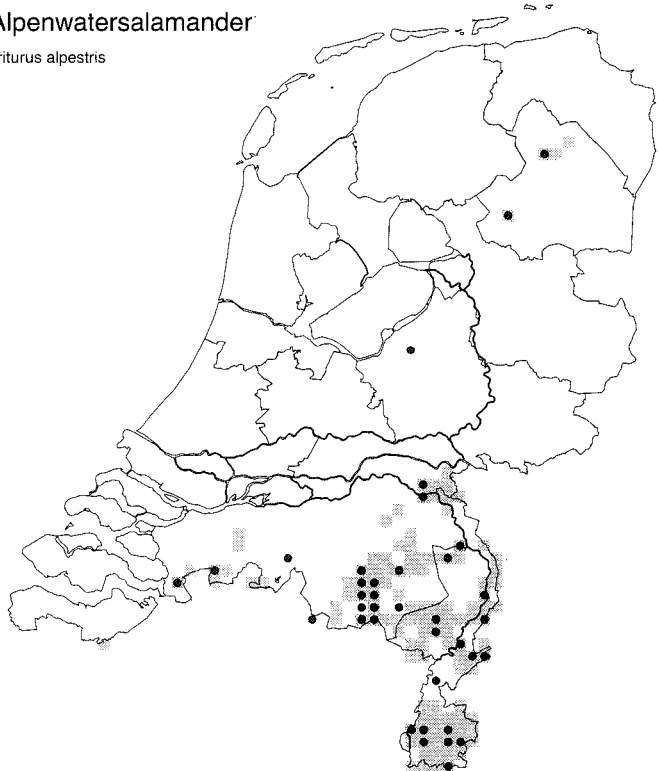
Vuursalamander

Salamandra salamandra

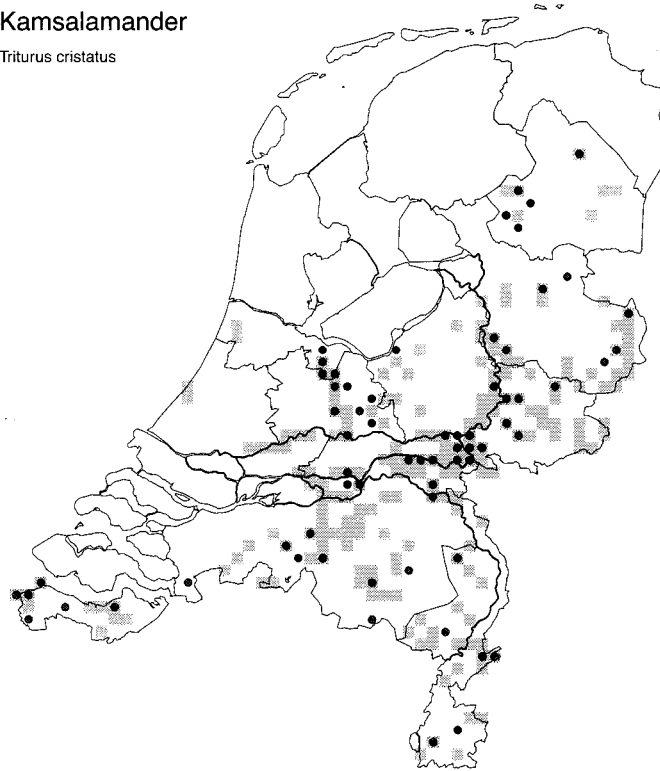
Alpenwatersalamander

Triturus alpestris

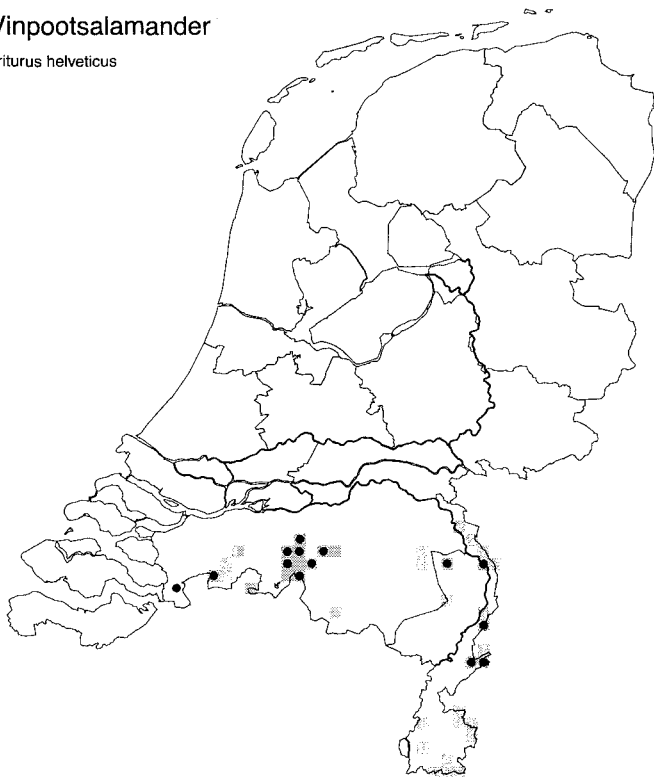
Kamsalamander

Triturus cristatus

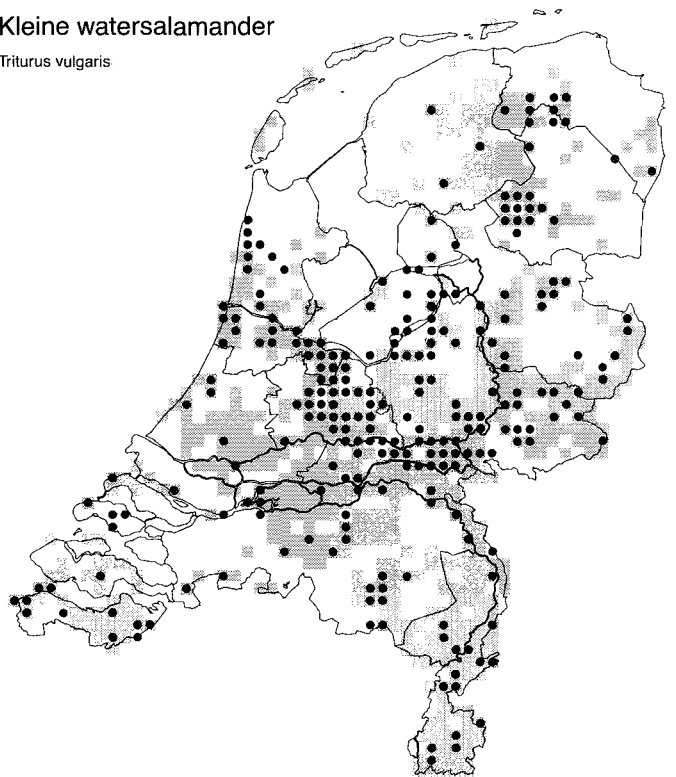
Vinpootsalamander

Triturus helveticus

Kleine watersalamander

Triturus vulgaris

Vroedmeesterpad

Alytes obstetricans

Geelbuikvuurpad

Bombina variegata

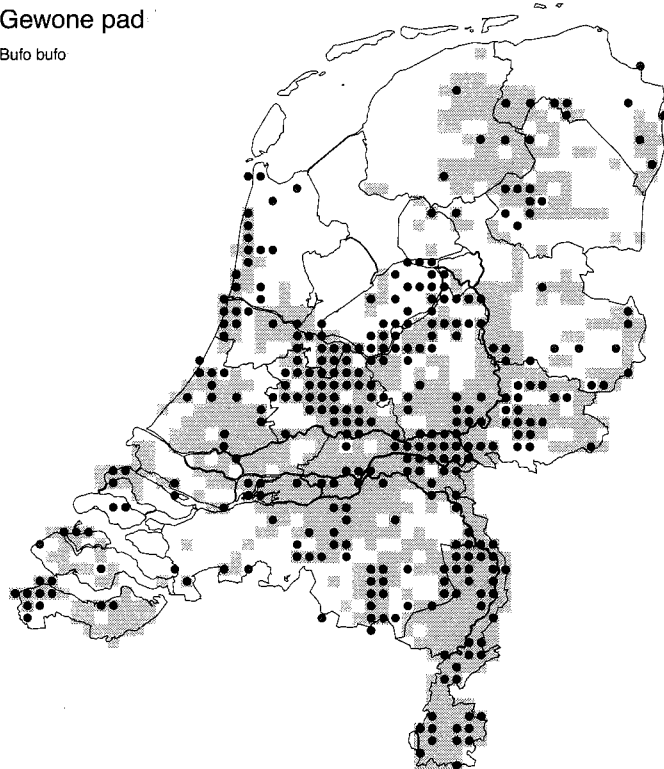
Knoflookpad

Pelobates fuscus

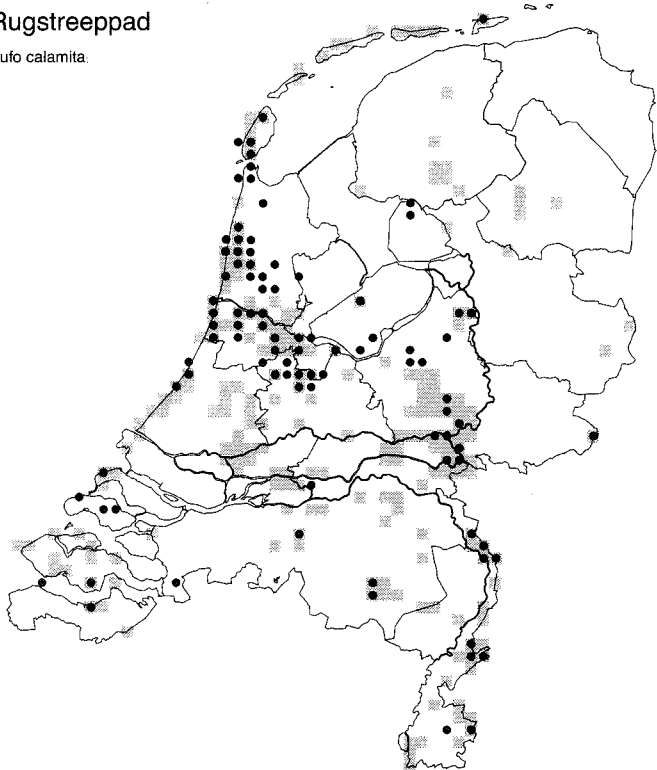
Gewone pad

Bufo bufo

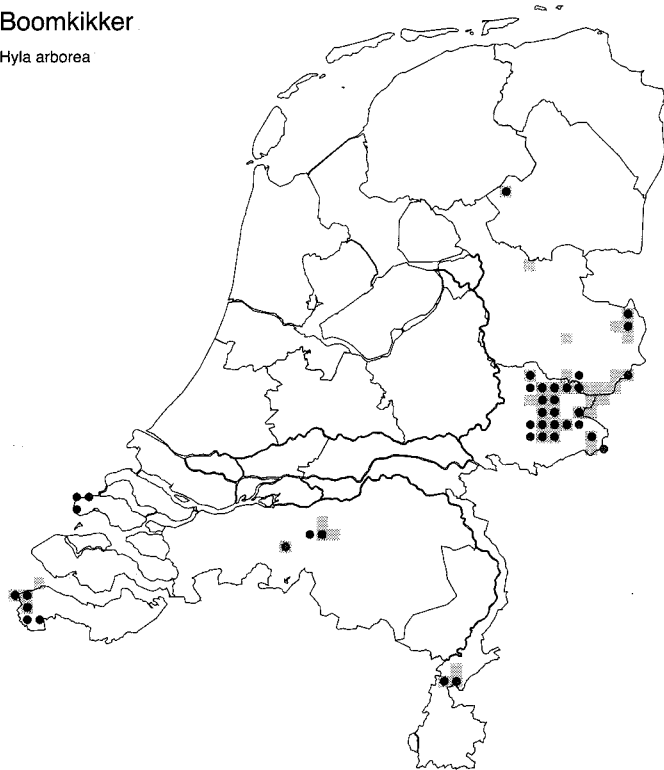
Rugstreeppad

Bufo calamita

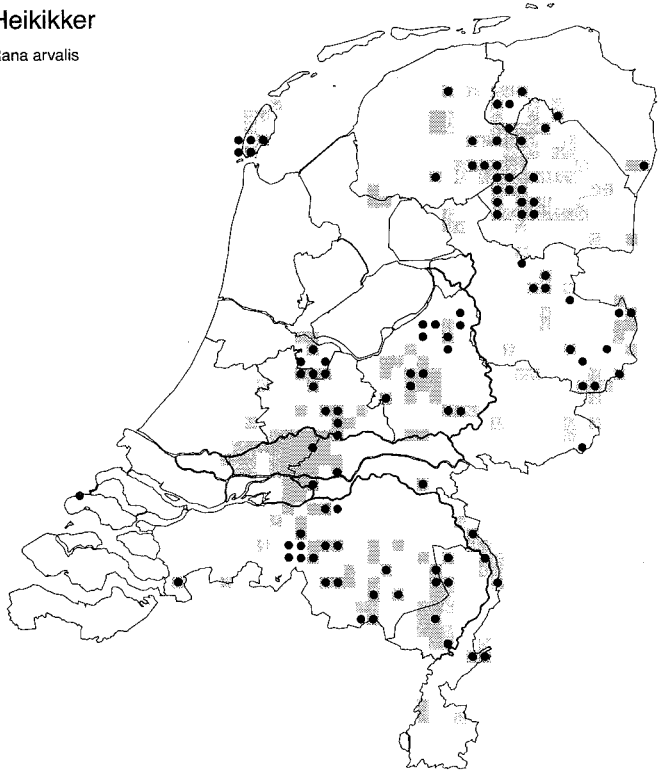
Boomkikker

Hyla arborea

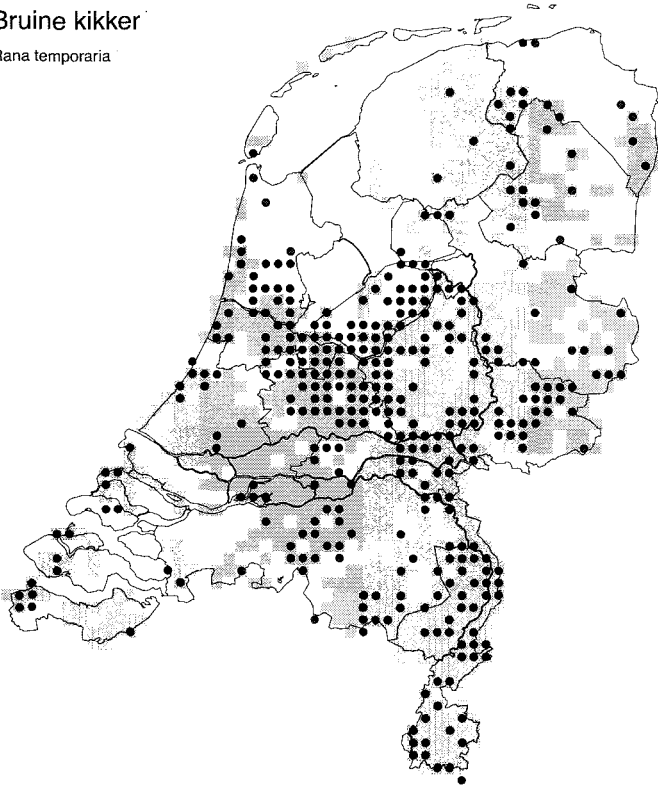
Heikikker

Rana arvalis

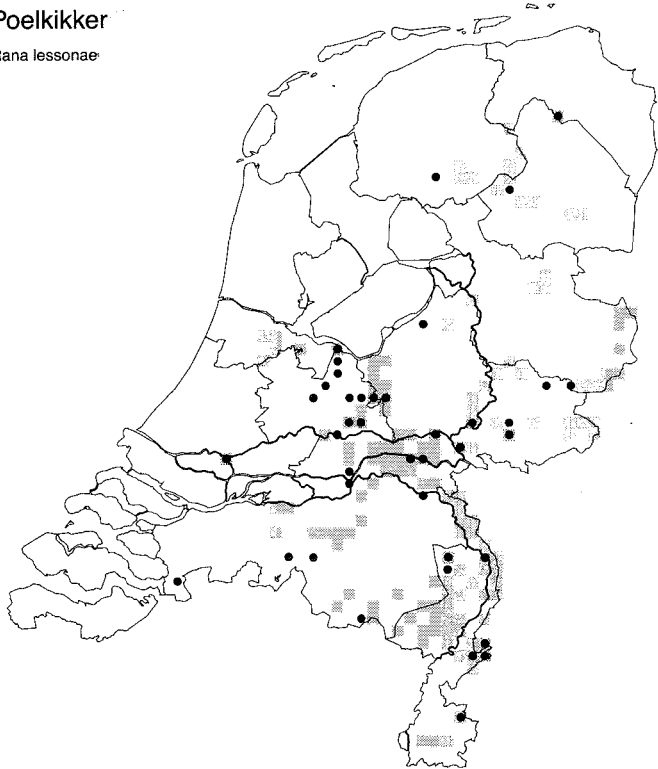
Bruine kikker

Rana temporaria

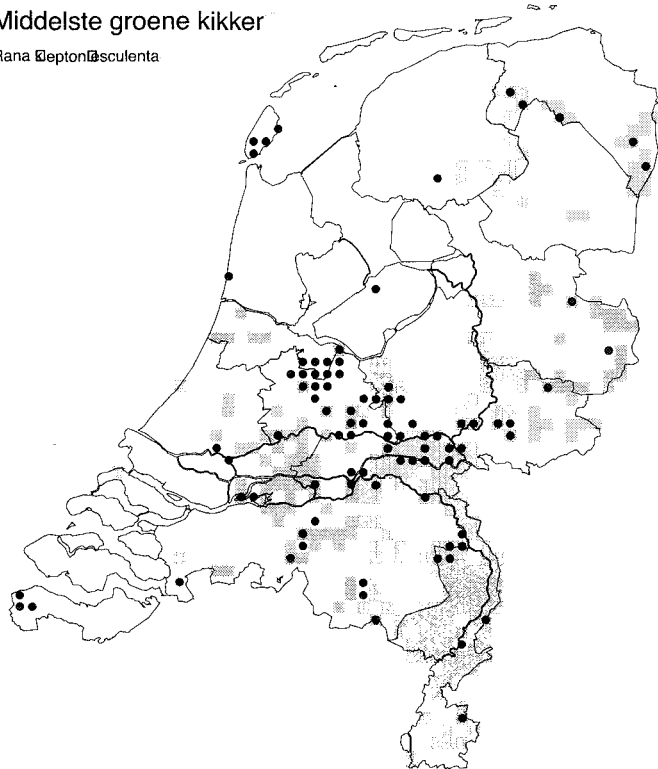
Poelkikker

Rana lessonae

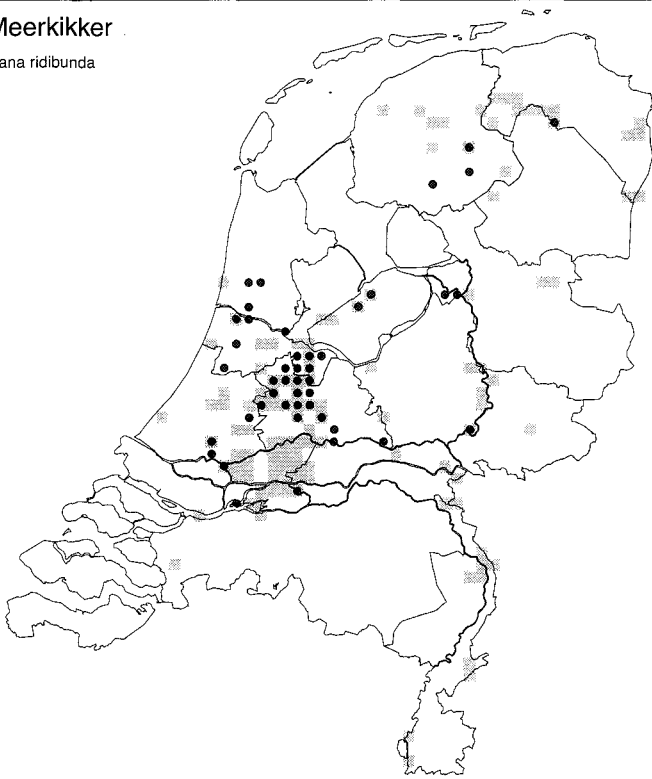
Middelste groene kikker

Rana lessonae

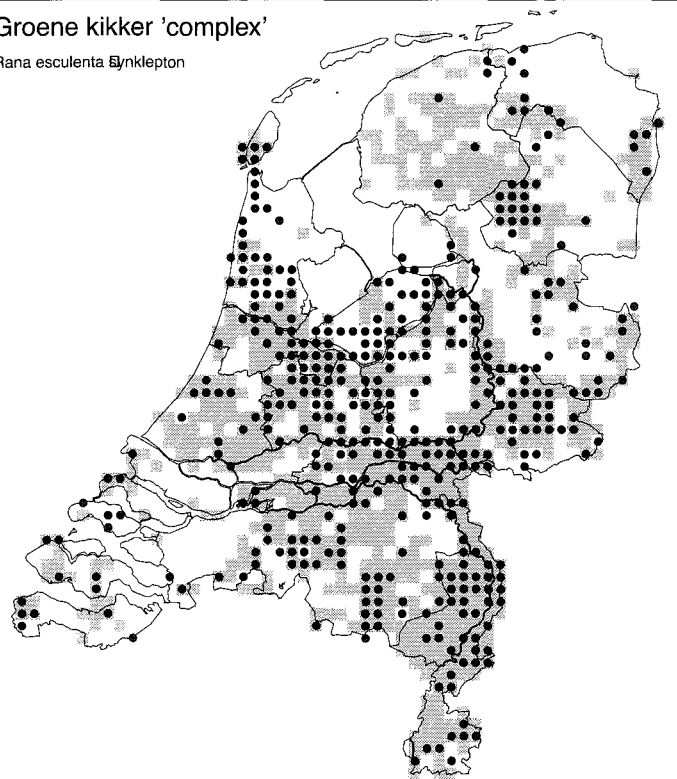
Meerkikker

Rana ridibunda

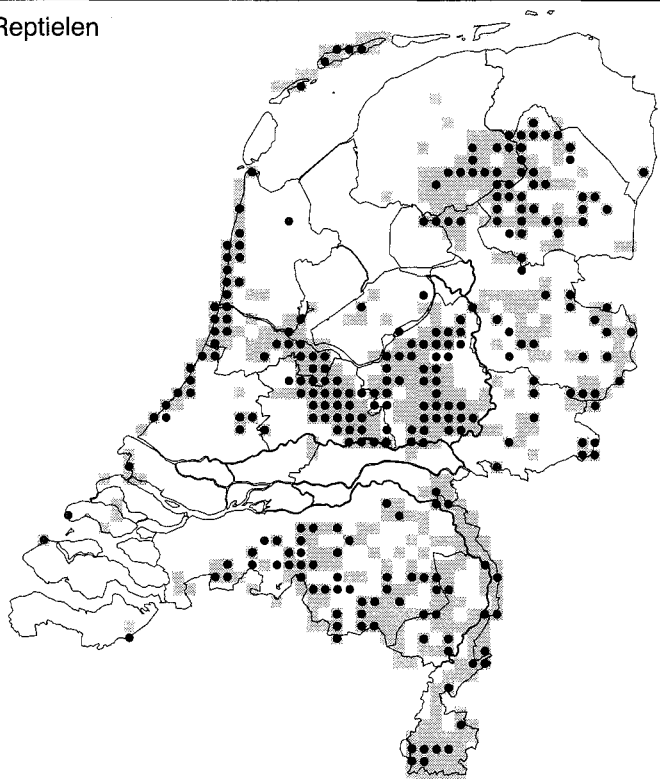

Groene kikker 'complex'

Rana esculenta *synklepton*

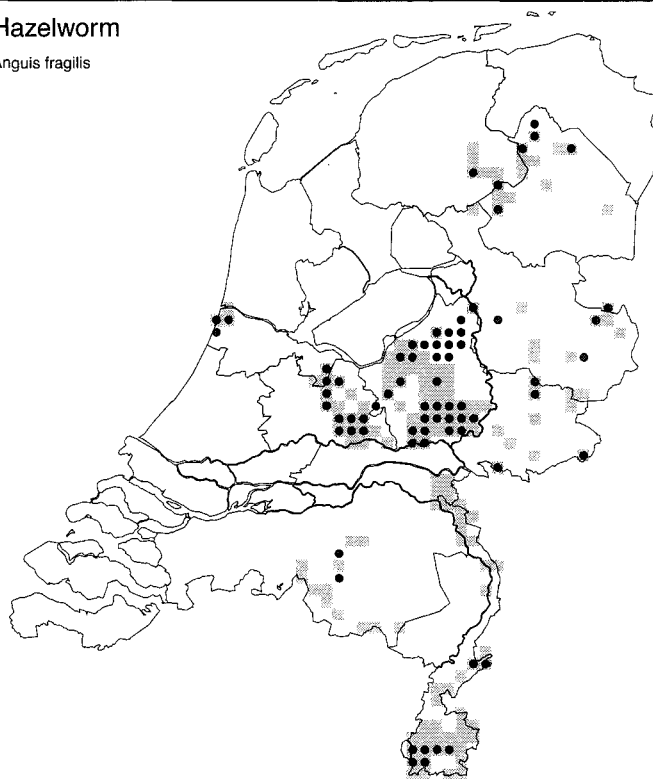

Reptielen

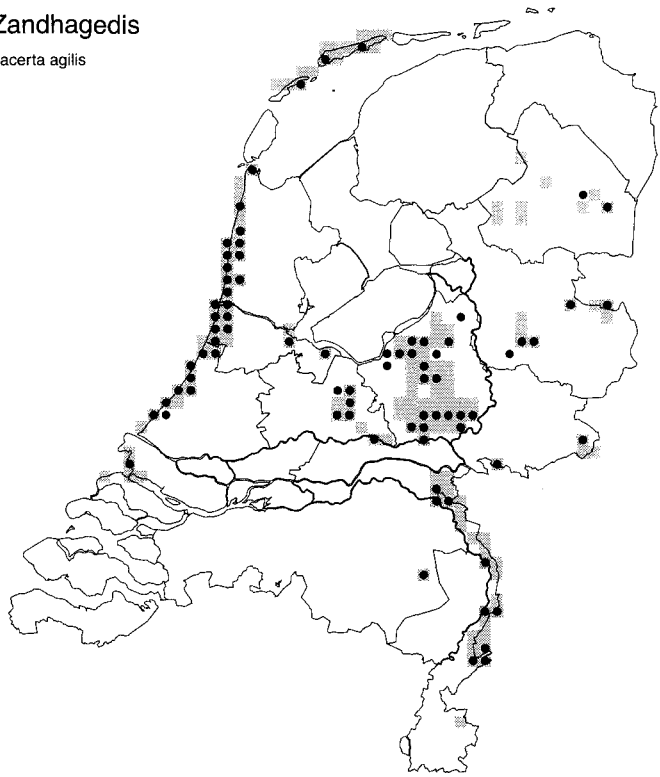
Hazelworm

Anguis fragilis

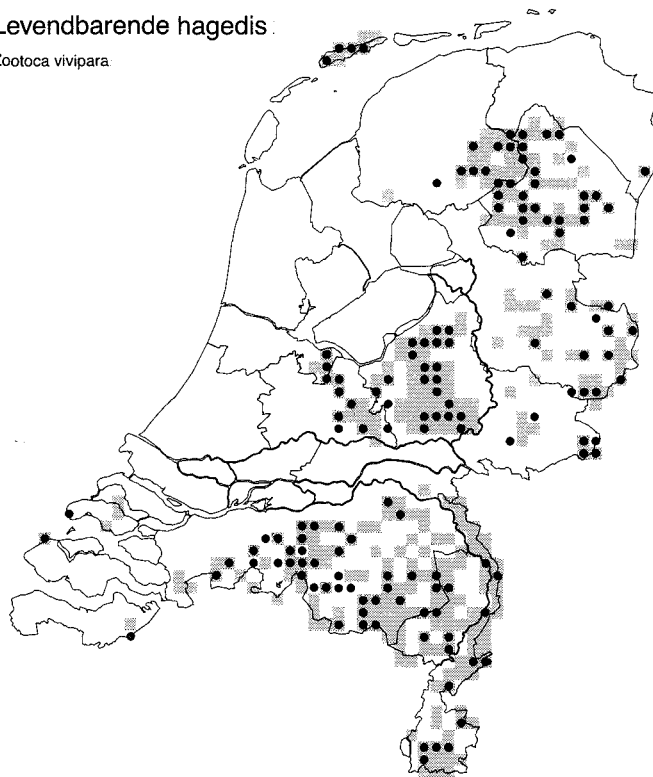
Zandhagedis

Lacerta agilis

Levendbarende hagedis

Zootoca vivipara

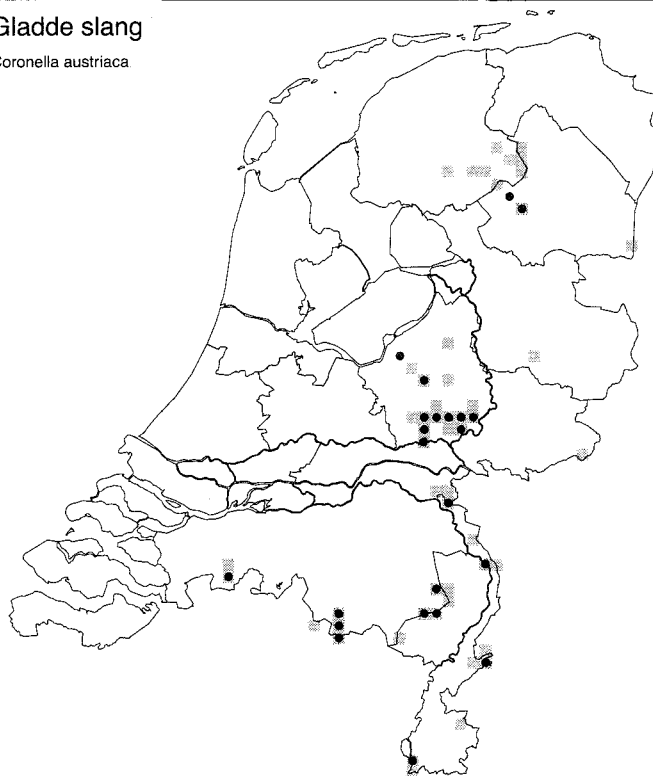
Muurhagedis

Podarcis muralis

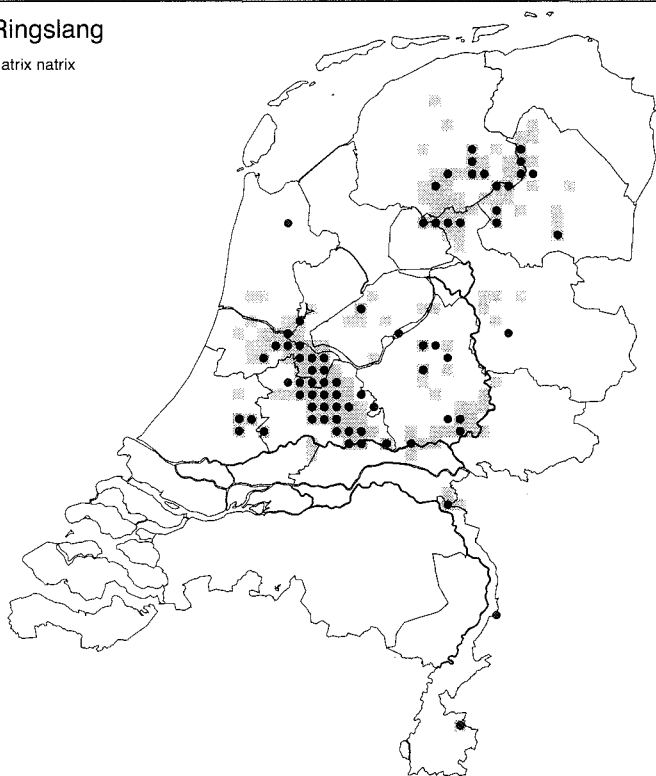
Gladde slang

Coronella austriaca

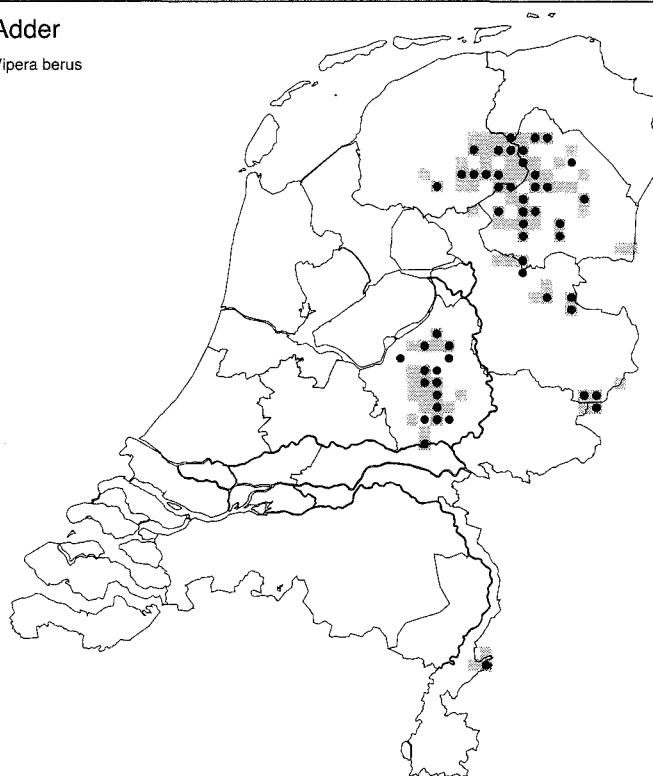
Ringslang

Natrix natrix

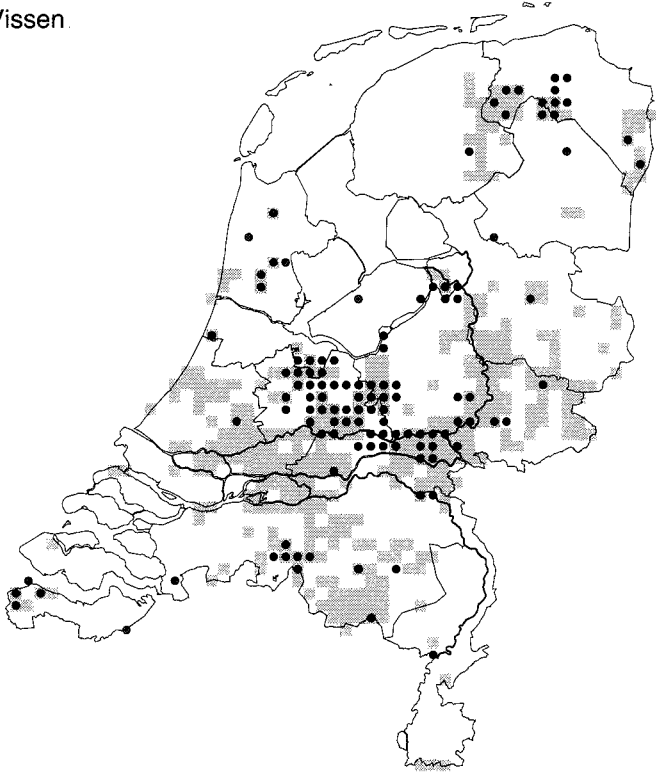

Adder

Vipera berus

Vissen

Beekprik

Lampetra planeri

Alver

Alburnus alburnus

Kroeskarper

Carassius carassius

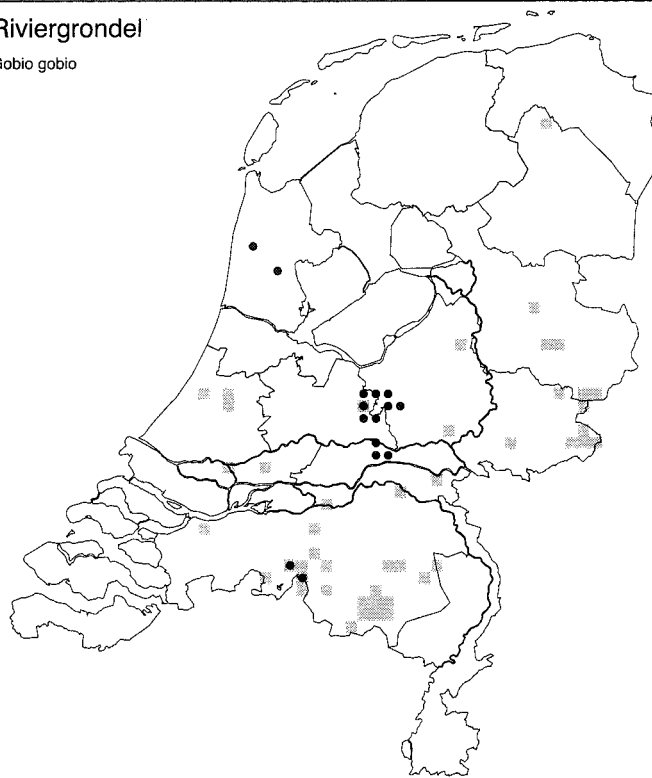
Giebel

Carassius auratus

Riviergrondel

Gobio gobio

Blauwband

Pseudorasbora parva

Vetje

Leucaspis delineatus

Serpeling

Leuciscus leuciscus

Elrits

Phoxinus phoxinus

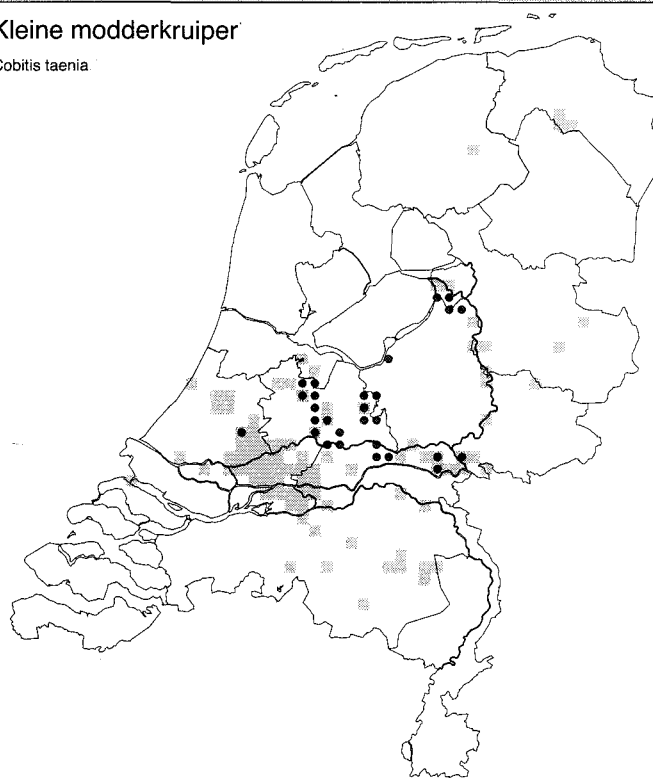
Bittervoorn

Rhodeus sericeus

Kleine modderkruiper

Cobitis taenia

Grote modderkruiper

Misgurnus fossilis

Bermpje

Barbatula barbatulus

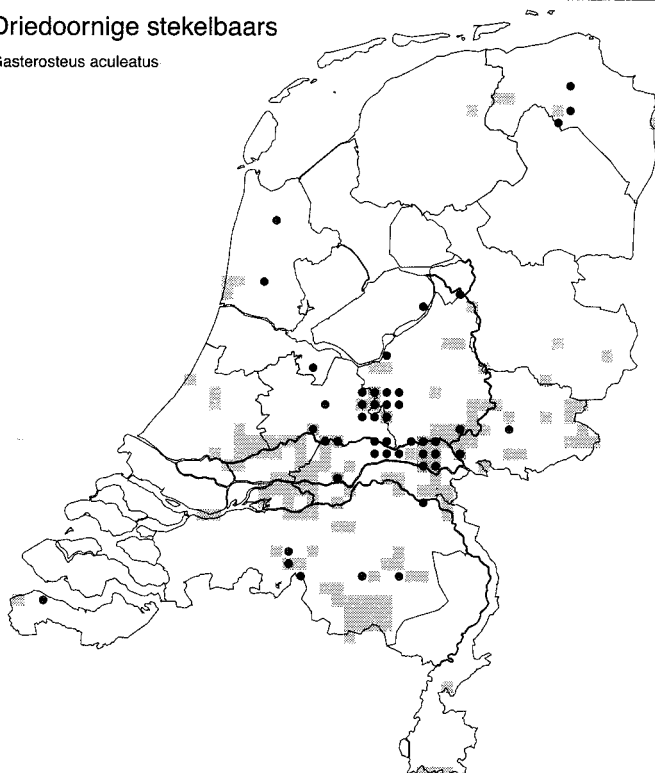
Amerikaanse hondsvij

Umbra pygmaea

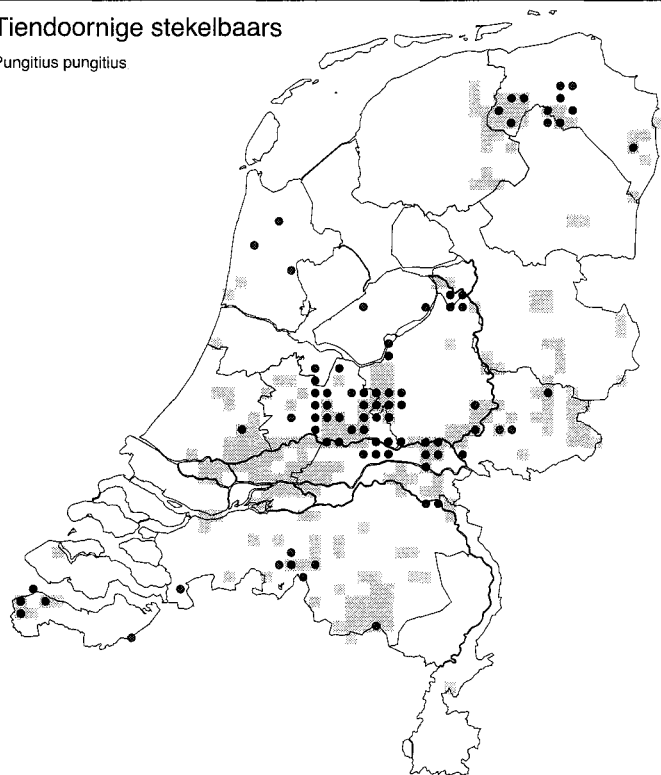
Driedoornige stekelbaars

Gasterosteus aculeatus

Tiendornige stekelbaars

Pungitius pungitius

Rivierdonderpad

Cottus gobio

Zonnebaars

Lepomis gibbosus

Baars

Perca fluviatilis

